

Over de Edda met recensies van vertalingen

GardenStone

Dit artikel werd geschreven en gepubliceerd door GardenStone

© GardenStone

E-Mail: GardenStone@boudicca.de

Facebook: <https://www.facebook.com/GardenStone>

Twitter: <https://twitter.com/GardenStone>

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. Alle rechten zijn voorbehouden, deze publicatie als geheel mag worden veelevoudigd op enigerlei wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën of op andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur, zolang dat gebeurt zonder enig commercieel doel. Dat geldt ook wanneer gedeelten van deze publicatie worden gebruikt en de schrijver volledig wordt gecrediteerd. Bij commercieel gebruik dient de schrijver vooraf te worden gecontacteerd om de modaliteiten af te spreken.

0. Voorwoord

Iets tot het 'Nut van het Algemeen' moest er eigenlijk gebeuren met mijn collectie Edda's. Enige Oudnoorse exemplaren, een flink stel Duitse vertalingen ervan en ook een aantal in het Engels.... en ja, ook een paar in het Nederlands. De meeste gedrukt op papier, enige oudere uitgaven als bestand op de computer. Een gedachtegang daarover kwam bij mij maar langzaam op gang. Lange tijd was het vage idee om er es een keertje wat mee te doen voldoende, het ietwat voldane gevoel te hebben voor een eventueel mogelijke, toekomstige bezigheid.

Nadat dan tenslotte toch het idee verder was gerijpt om de acht verschillende Duitse vertalingen es wat nader onder de loep te nemen groeide het uit tot een klein project, waarin een stuk tekst met achtergrondinformatie over de Edda, een bespreking van die acht Duitstalige boeken, een lezing over 'de' Edda en een 'workshop Edda' gebundeld werden; bij de workshop worden de deelnemers 'aan het werk gezet' met gedichten en kennings.

Toen de tekst in het Duits klaar was en er een maandje of twee moesten worden 'overbrugd', werd me via Facebook de suggestie aan de hand gedaan om toch ook iets dergelijks in het Nederlands te maken. Met ietwat laconieke energie dacht ik: 'Ach, tenminste de tekst kan ik wel vertalen en een beetje passend omwerken'. Maar de lezing en de workshop liet ik erbuiten, daarvoor schat ik het geïnteresseerde Nederlandse en Vlaamse publiek te klein – die zouden dan immers tenminste mijn reis- en verblijfkosten moeten kunnen opbrengen. Ervaringen uit het verleden hebben in dit opzicht een sceptische houding doen ontwikkelen.

Dus begon ik de tekst in het Nederlands te vertalen.

De bespreking van de meeste Duitstalige Edda's werd verwijderd en vervangen door iets soortgelijks over de Nederlandstalige uitgaven. Maar wanneer ik het in dit artikel zo in het algemeen over Edda vertalingen heb, dan bedoel ik daarmee niet alleen maar die paar Nederlandse, dan omvat het ook de Duitse en Engelse vertalingen uit mijn collectie.

Een recensie van een boek is steeds de persoonlijke mening van de schrijver ervan. Dat is ook hier het geval. Enerzijds kan zo iets een hulp zijn bij een aanschaffing, anderzijds, en dat is veel belangrijker, kan het de lezer aanzetten erover na te denken en zelf een eigen mening te vormen.

Ach ja, ik moet bekennen, dat het me niet is gelukt om het uitgangspunt te hanteren, dat de lezers en luisteraars volledig onbeschreven bladzijden zijn m.b.t. de Vikingen en de Noordse mythologie. Tenminste een beetje voorkennis is daarom wenselijk.

Nou goed, hier is het dan. De tekst.

Veel plezier ermee.

Usingen, maart 2014.

GardenStone

1. Terminologie – wat is wat

Centraal in deze tekst staat 'de' Edda, een werk dat in de Oudnoorse taal werd geschreven en terecht als een juweel der Noordse mythologie wordt gezien.

Oudnoors is een overkoepelend verzamelbegrip voor de Noord-Germaanse talen en dialecten die de bewoners van Scandinavië en hun overzeese vestigingen spraken vanaf ongeveer 800 (dat is ook het begin van de Vikingtijd) tot minstens ca. 1350. Al in deze periode vond er een continu ontwikkelingsproces plaats waarin die talen uit de verschillende gebieden zich langzaam van elkaar verwijderden en zich ontwikkelden tot de huidige Noord-Europese talen.

Noordse mythologie is de benaming voor het geheel aan sagen en mythen der Scandinavische volken uit de voor- en vroegchristelijke tijd. Het bevat verhalen over verschillende goden en godinnen en andere niet-menselijke wezens en over helden, alle oorspronkelijk veelal afkomstig uit talrijke bronnen zoals middeleeuwse handschriften, volksoverleveringen en ook archeologische presentaties hebben aan de ons tegenwoordig bekende Noordse mythologie bijgedragen.

Het begrip '**Edda**' omvat twee verschillende IJslandse manuscripten. Het eerste is een verzameling van gedichten (liederen) dat bekend staat onder de namen 'oudere Edda', 'poëtische Edda' en 'Lied-Edda', in oude bronnen wordt het ook wel de 'Sæmundar-Edda' genoemd. Navolgend wordt hier verder het begrip **Lied-Edda** gebruikt. Het andere geschrift werd door de schrijver Snorri Sturluson (1178-1241) in elk geval deels geschreven als leerboek der dichtkunst (skaldiek) en biedt een omvangrijke weergave van de mythologie der Noord-Europese heidenen, inclusief de godenleer en een uitvoerige lijst van poëtische synoniemen en omschrijvingen van veel begrippen en namen, de zgn. '**kennings**'. Dit werk staat bekend als de 'jongere Edda', 'Snorra-Edda' en '**Proza-Edda**'. De laatste betiteling zal navolgend worden gehanteerd. Soms worden beide in één boek gepubliceerd onder de naam 'Edda', vaker echter blijven ze gescheiden. Dat werk geldt als een heel belangrijke bron voor de heidense religie van het voor- en vroegchristelijke Noord-Europa. De Lied-Edda werd rond het jaar 1270 opgeschreven, de liederen eruit worden tussen 900 en 1200 gedateerd. Voor de proza-Edda geldt als datum van de schriftelijke neerslag ca. 1220, omdat er echter citaten uit de Lied-Edda in voorkomen, is dit werk in principe toch jonger. De Lied-Edda moet daarom ten minste deels en ongepubliceerd voor 1220 hebben bestaan of tenminste de gedichten eruit. Er bestaan heel uiteenlopende opvattingen over de (historische) authenticiteit van de inhoud van de Edda. Gedeelten ervan zijn heel omstreden, maar in het algemeen bestaat er een brede overeenstemming over dat het werk een goede indruk geeft van de religie der Vikingen, maar als bron voor historische feiten op z'n hoogst beperkt geschikt is.

De 'Codex Upsaliensis' het oudste van de documenten die ons de Edda overleverden, (zie ook hoofdstuk 2), begint met de woorden:

Dit boek heet Edda. Snorri Sturluson heeft het op de wijze samengesteld zoals het hier wordt gepresenteerd.

Begin van de Codex Upsaliensis

Precies deze zin wordt vaak gezien als bewijs, dat Sturluson zelf het boek zo noemde. Anderen betwijfelen dat en menen, dat degene, die dit document schreef (het is een kopie van het origineel) dat er zelf boven schreef.

Toen dan de verzameling IJslandse Liederen werd gevonden, werd deze ten onrechte de skald Sæmundr toegeschreven. Men meende daarbij, dat die collectie het voorbeeld en de aanleiding was geweest voor Snorri's Proza-Edda – daarom kreeg dat werk ook de naam Edda, (Lied-Edda), ofschoon het hoogstwaarschijnlijk oorspronkelijk niet zo heette.

De betekenis van het woord Edda is niet duidelijk, de vier meest verspreide suggesties ervoor zijn:

- Het Oudnoorse woord Edda betekent 'overgrootmoeder' en wijst op overleverde informatie van de voorouders.
- Het is genoemd naar 'Oddi', de naam van de hofstede waar Snorri vele jaren woonde.
- De Oudnoorse term 'óðr' betekent 'dichtkunst' en daarvan is de naam afgeleid.
- Overeenkomstig het woord 'kredda' (geloofsbelijdenis, geloven, bijgeloof), de Oudnoorse vorm die vermoedelijk van het Latijnse CREDO komt, is Edda de Oudnoorse vorm van het Latijnse 'EDO' (verkondigen).

Hoewel het bij voorkeur graag anders wordt gezien, berustten de Noordse mythen nooit echt op een enigermate samenhangende religie zoals wij tegenwoordig dat begrip hanteren. Wanneer er dan toch zo'n verbinding zou bestaan, dan waren enige van de mythen hoogstens een overkoepelende literaire structuur voor bepaalde lokale of regionale cultussen.

Geheel ten onrechte ook wordt Snorri Sturluson vaak als een voorvechter voor het voortbestaan van de heidense tradities en het heidense geloof gezien. Als overtuigde christen was dat zeker niet zijn wens en doel. Snorri's bemoeienis was gericht op het behoud van de metrische vormen van de dichtkunst der skalden. In zijn tijd waren deze veelal verbonden met de Oudnoorse mythen. In plaats van een boek over de Noords-heidense religie, zoals de Edda in bepaalde kringen graag wordt gezien, werden zowel de Proza-Edda als ook de Lied-Edda opgeschreven met als doel de unieke skaldenlyriek te behouden. Tegenwoordig is dat oorspronkelijke doel veelal grotendeels vervangen door de zienswijze om de Proza-Edda te interpreteren als een handboek voor de Noordse heidense mythologie.

Voor alle duidelijkheid is het zinvol hierbij te benadrukken, dat voor Snorri Sturluson, voor Saxo Grammaticus (ca. 1140 – ca. 1220), de schrijver van de 'Gesta Danorum' (De daden der Denen) en ook voor andere geleerde tijdgenoten de Æsir (Azen) en de Vanir (Wanen) geen goden waren, maar voorouders, mensen uit een mystieke prehistorie. De Azen zijn daarbij de oorspronkelijke bewoners van Asaland en de Wanen van Wanaland. Dat Snorri dat niet zo heel expliciet uitlegt, wordt daarop teruggevoerd, dat zijn interesse technisch-literair was – de mythen waren voor hem slechts de dragers van de technische fijnheden der dichtkunst. Desondanks wordt al in het begin van het deel Gylfaginning in de Proza-Edda die 'vermenselijkte' zienswijze duidelijk:

Koning Gylfi was wijs en bedreven in de magie. Hij was stomverbaasd, dat het volk van de Asen zo bekwaam was dat ze alles naar hun wil konden zetten. Hij vroeg zich af of dit door hun eigen aard kwam of dat de hemelse machten die zij aanbaden er verantwoordelijk voor waren.

Marcel Otten vertaling

Wie de diverse vertalingen van de beide Eddas in het Nederlands, Engels en Duits bekijkt, zal merken, dat gedeelten die men tot die Edda's zou kunnen rekenen, 'ontbreken'. Daarvoor bestaan meerdere redenen.

- De inhoud van de Proza- en de Lied-Edda is bewaard gebleven in meerdere oude documenten, die deels dezelfde liederen en thema's behandelen, echter niet steeds in dezelfde bewoordingen en in gelijke omvang. Wanneer bij de ene vertaling het zwaartepunt op één of twee van die documenten ligt en bij een andere nog andere overleverde documenten erbij worden betrokken, dan beïnvloedt dat de omvang van het vertaalde werk.
- Vertalers zijn het lang niet altijd met elkaar eens over welke oude 'mythen' tot de Edda gerekend dienen te worden en welke niet; daarom bevatten enige vertalingen meer gedeelten dan andere.
- Daarbij komt ook nog, dat de vertalers hun eigen opvattingen erover hebben welke gedeelten belangrijk voor de lezer zouden kunnen zijn en welke delen hoofdzakelijk saai, onbegrijpelijk of zelfs onpassend zouden zijn. Overeenkomstig zulke zienswijzen worden die gedeelten dan weggelaten. In de meeste gevallen wordt zo iets door de vertalers dan wel in een toelichting in het boek uitgelegd.

2. De Proza-Edda

De Proza-Edda is voor ons bewaard gebleven in vier belangrijke en enige wat minder belangrijke documenten. Die belangrijke vier zijn:

1. **Codex Upsaliensis**: dit is het oudste document en stamt uit ca. 1300. Het kwam in 1639 onder de publieke aandacht en in 1669 werd het aan de universiteitsbibliotheek van Uppsala in Zweden geschonken en kreeg daar de huidige naam.
2. **Codex Regius**: dit geschrift wordt gedateerd als stammend uit het eerste kwartaal van de 14e eeuw. Het kwam in de 17e eeuw aan het daglicht nadat het tweemaal via privé schenkingen werd doorgegeven en dan in de koninklijke bibliotheek van Denemarken terecht kwam - daar ook kreeg het z'n huidige naam: 'Koninklijke handschrift'.

- 3. **Codex Wormianus**: wordt geacht te zijn opgeschreven in het laatste kwartaal van de 14e eeuw. Dit manuscript is genoemd naar de vroegere eigenaar ervan, de bisschop Christian Worm, die het van zijn grootvader kreeg, professor Ole Worm (1588 - 1654).
- 4. **Codex Trajectinus**: Een handschrift op papier. Het werd in 1595 in de universiteitsbibliotheek van Utrecht vervaardigd. Het is een afschrift van een manuscript uit de 13e eeuw. Dat origineel is verloren gegaan. Het werd genoemd naar de oude Latijnse naam voor Utrecht: Trajectum. Het vermoeden bestaat, dat de Codex Regius datzelfde handschrift als voorbeeld had.

De Codex Regius wordt als het belangrijkste 'Edda' document gezien.

Deze handschriften zijn helaas niet alle volledig bewaard gebleven. Van de Codex Regius ontbreken de eerste twee bladzijden, bij de Codex Trajectinus ontbreken zowel de eerste als ook meerdere bladzijden aan het einde.

Wanneer die documenten met elkaar worden vergeleken, dan tonen ze onder elkaar verschillen die bij de zinsbouw, woordkeuze en de ordening van de inhoud aanzienlijk zijn. Daarbij zijn de verschillen tussen de Codex Regius en de Codex Trajectinus nog het geringst.

Op enige plaatsen zijn vergelijkbare stukken tekst in de Codex Wormianus korter dan die in de Codex Regius, op andere plaatsen zijn ze weer uitvoeriger.

Hoewel de tekst van de mythen in de Codex Uppsaliensis het kortst is gehouden, bevat dat manuscript nog enige toevoegingen uit andere bronnen. Dat zijn een stamboom van het geslacht der Sturlungen, een verhandeling over grammatica, een lijst van skalden en een lijst van juristen.

Andere 'Edda-handschriften' hebben als namen Hauksbók', Flateyjarbók', 'AM 748 I', 'AM 748 II' en 'AM 757a'.

De 'volledige' Proza-Edda omvat de delen:

- **Proloog**;
Dit gedeelte verbindt de 'oude' mythen met het wereldbeeld uit de tijd van Snorri Sturluson en 'versmelt' dat met de geschiedenis van het Europa ten zuiden van Scandinavië zoals men die destijds kende.
Gylfaginning (De zinsbegoocheling van Gylfi);
Dit deel behandelt de mythografie; de mythen uit de heidense tijd zoals de skalden deze destijds kenden.
Door middel van een zinsbegoocheling wordt de geïmponeerde Gylfi 'gedwongen' vragen te stellen en de antwoorden presenteren dan een beeld van een fantastische, heidense prehistorie, waarin vele goden, reuzen, dwergen en andere wezens het wereldbeeld van de mensen bevolkten.
Skáldskaparmál (Leer van de dichtkunst);
De prehistorische mythen zijn hier de dragers van de technische kneepjes van de dichtkunst der skalden. Met behulp van veel citaten uit de skaldenpoësie worden metriek en de leer der 'kennings' verduidelijkt. Op meerdere plaatsen legt Snorri verbanden met de christelijke leer uit zijn tijd en daarmee maakt hij de weg vrij voor 'nieuwe' skaldengedichten – het christelijke en niet tot de Edda behorende 'Zonnelied' (Sólarlióð) is daarvan een goed voorbeeld.
Het **Háttatal** (Strofenregister)
Dit onderdeel biedt praktische hulp voor skalden. In een lang gedicht, dat Snorri zelf schreef, toont hij zijn lezers meer dan honderd verschillende dichtstijlen. In een prozagedeelte geeft hij daarbij verklarende informatie.
Het **Skáldatal** (Register van skalden)
Dit afsluitende deel bevat een chronologisch geordende lijst van skalden en andere beroemde dichters, voor zover Sturluson hun namen kende.

In de vele vertalingen in diverse talen worden bijna nergens al deze gedeelten opgenomen. Het Skáldatal wordt bij praktisch alle vertalingen en ook bij bijna alle Oudnoorse uitgaven weggelaten, het Háttatal eveneens. In veel gevallen wordt de Skáldskaparmál in een samenvatting gepresenteerd of is slechts een deel vertaald. De lijst van kennings aan het einde van dit hoofdstuk ontbreekt meestal geheel. De proloog wordt soms verkort weergegeven of helemaal niet.

3. De Lied-Edda

De primaire bron voor de Lied-Edda, vaak ook poëtische Edda genoemd, is de voorheen genoemde Codex Regius. Tien liederen komen uit andere bronnen. Soms wordt de Codex Regius van de Lied-Edda separaat gezien van de Codex Regius van de Proza-Edda - beide worden daarbij als twee verschillende manuscripten gezien die door hun opname in de kininklijke bibliotheek van Denemarken dezelfde naam kregen.

Zoals het bij de meeste vroege poëzie het geval is, waren ook de liederen van deze Edda waarschijnlijk eerst speelmansliederen, die mondeling door zangers of dichters aan anderen werden doorgegeven. Deze gaven ze op hun beurt weer door. Enigszins passend daarbij wordt aangenomen, dat het Oudnoorse woord 'skáld' oorspronkelijk waarschijnlijk 'hekeldichter' of spotdichter betekende; er wordt een samenhang gezien met de West-Germaanse term '*skelan': 'schelden', 'smaden', 'honen', 'berispen' – een speelman die in zijn liederen spot en berispt.

In hoeverre de inhoud van zulke veelal van buiten geleerde liederen veranderd werd, is niet vaststelbaar. Maar wanneer dat proces mag worden vergeleken met de ontwikkeling van de liederen en gedichten van de middeleeuwse barden, minstrelen en troubadours van het Europese vasteland, dan kan men ervan uitgaan, dat sedert het ontstaan van een lied en voor het schriftelijk vastleggen ervan, wijzigingen in de inhoud ontstonden.

Voor geen van de liederen kan met zekerheid een bepaalde auteur worden vastgesteld; alleen bepaalde karakteristieken van een lied geven soms een aanwijzing die in de richting van een bepaalde poëet wijst. Over de datering van de liederen van de Lied-Edda hebben deskundigen al lang en uitvoerig gediscussieerd, maar dat heeft nog niet geleid tot een duidelijke en sluitende overeenstemming. Er zijn weliswaar gedeelten te herkennen die ook in gedichten uit de 9e of 10e eeuw voorkomen, maar dat houdt niet in, dat zo'n compleet gedicht dan uit die tijd zou stammen – het is dan evengoed mogelijk, dat een latere dichter gedeelten van zo'n oud gedicht citeerde. Alleen in heel weinige gevallen kunnen externe omstandigheden ertoe bijdragen om iets naders over de tijd van ontstaan te kunnen zeggen. Zo kan men bv. van het *Atlamál*, dat ook 'het jongere Atli-lied' en het 'Groenlandse Atli-lied' wordt genoemd (Oudnoors: *Atlamál in grænlenzku*), zeggen, dat, omdat het op Groenland werd geschreven, het dan na 985 moet zijn ontstaan, omdat er voor die tijd nog geen Scandinaviërs op Groenland waren.

Soms wordt een mogelijke datering nog extra bemoeilijkt, omdat in oudere gedichten achteraf andere, jongere liederen werden ingevoegd – dat wordt bv. soms vermoed bij de lijst van dwergennamen in de coupletten 10 – 16 van de *Völuspá*; een gedeelte dat 'Dvergatál' heet (lijst van dwergen).

Veel liederen uit de Lied-Edda zijn ouder dan de Proza-Edda, Sturluson citeert daarin zelfs uit enige ervan. Toch werd de collectie van goden- en heldenliederen meerdere decennia na de publicatie van de Proza-Edda opgeschreven. Het mag als waarschijnlijk worden gezien, dat die Proza-Edda de impuls was om zoveel bestaande liederen überhaupt in één werk samen te brengen, het sluit gewoon naadloos aan bij Snorri's leerboek voor skalden; de Proza-Edda was bedoeld voor de opleiding van skalden, de Lied-Edda bood hen dan een basis repertoire.

In de Lied-Edda komen in de diverse internationale vertalingen de volgende liederen voor – de omstreden of afgewezen liederen staan er in dit overzicht ook bij:

1. Godenliederen

- *Völuspá* (De profetie van de *Völva*)
- *Hávamál* (Het lied van de Hoge)
- *Vafþrúðnismál* (Het lied van *Vafþrúdnir*)
- *Grimnismál* (Het lied van *Grimnir*)
- *Skírnismál* (Het lied van *Skírnir*) ook wel *Skírnisföer* (*Skírnirs rit*)
- *Hárbarðsljóð* (Het lied van *Harbard*)
- *Hymiskviða* (Het lied van *Hymir*)
- *Lokasenna* (*Loki's schimprede*, *Loki's spotrede*) of *Oegisdrecca* (*Ægir's drinkgelag*)
- *Þrymskviða* (Het lied van *Thrym*) of *Hamarsheimt* (Het terughalen van de hamer)
- *Völundarkviða* (Het *Wolundlied*)
- *Alvíssmál* (Het lied van *Alvis*)

Godenliederen die niet in de *Codex Regius* staan

- *Hrafnagaldur Óðins* (*Odin's raventover*)
- *Baldur's draumar* (*Balder's droom*) of *Vegtamskviða* (Het lied van *Wegtam*)
- *Svipdagsmál* (Het lied van *Swipdag*)
 - *Grógaldur* (Het opwekken van *Groa*)
 - *Fjölsvinnsmál* (Het lied van *Fjölswin*)
- *Rígsþula* (*Rig's wenslijst*) of *Rígsþula* (Het lied van *Rig*)
- *Hyndluljóð* (Het *Hyndlalied*)
- *Völuspá in skamma* – De korte profetie van der *Völva*
- *Gróttasöngur* (*Grotti's zang*)

2. Heldenliederen

- De *Helge*-liederen
- *Helgakviða Hjörvarðssonar* (Het lied van *Helgi* de zoon van *Hjorward*)
- *Helgakviða Hundingsbana fyrri* (Het eerste lied van *Helgi* de *Hundingsdoder*)
- *Helgakviða Hundingsbana önnur* (Het tweede lied van *Helgi* de *Hundingsdoder*)

2a. De Nibelungen-Lieder

- *Sinfjötla* (*Sinfjötli's einde*) of *Frá dauða Sinfjötla* (Over de dood van *Sinfjötli*)
- *Sigurdarkviða Fafnisbana fyrsta* (Het eerste lied van *Sigurd* de *Fafnirdoder*) of *Gripisspá* (of de voorspelling van *Gripir*)

- Reginsmál (Het lied van Regin) of Sigurðarkviða Fafnisbana önnur (Het tweede lied van Sigurd de Fafnirdoder)
 - Fáfnismál (Het lied van Fafnir)
 - Sigdrífomál (Het lied von Sigdrifa)
 - Brot af Brynhildarkviða (Brokstuk van een Brynhildlied)
 - Sigurðarkviða Fafnisbana þriðja (Het derde lied van Sigurd de Fafnirdoder)
 - Sigurðarkviða in skamma (Het korte lied van Sigurd)
 - Helreið Brynhildar (Brynhild's hellevaart)
 - Guðrúnarkviða in fyrsta (Het eerste lied van Gudrun)
 - Drap Niflunga (De moord op de Niflungen)
 - Guðrúnarkviða in önnur (Het tweede lied van Gudrun)
 - Guðrúnarkviða in þriðja (Het derde lied van Gudrun)
 - Oddrúnargrátr (De klaagzang van Oddrun)
 - Atlakviða (Het (oudere) lied van Atli)
 - Atlamál (Het jongere of Groenlandse lied van Atli)
- 2b. De Ermenrich-liederen
- Guðrúnarhvöt (Gudrun's ophitsing)e
 - Hamðismál (Het lied van Hamdir)

Heldenliederen die niet in de Codex Regius staan

- Hlöðskviða – (Het lied van Hlöd of het lied van de Hunnenveldslag)
- Hervararljóð – (Het lied van Herwor)
- Gróttasöngur (Grotti's zang of Het molenlied)
- Darraðarljóð (Het Walkurenlied)
- (Sólarlióð) (Het zonneliid)

Godenliederen

Allereerst..... om de Noordse kosmologie beter te kunnen begrijpen, dient men te weten, dat de goden als 'heersende machten' werden gezien; het Oudnoorse werkwoord '*ragna*': 'toveren' wordt veelal ook geïnterpreteerd als 'heersende macht' en dienovereenkomstig 'Rágnarök' als de 'ondergang der heersende machten' (godenschemering). Deze machten waren niet alleen maar de twee goden-families de Azen en Wanen, maar ook de reuzen (Jöten) en zelfs monsters. De meeste liederen werden geschreven als zgn. 'ken-' of 'weetgedichten of ook als 'kenningspoësie'. Dat betekent, dat waarschijnlijk bewust erg veel kennis in een extreem geconcentreerde vorm werd verwerkt. Veel van dergelijke liederen zijn in de vorm van een dialoog geschreven en bieden door middel van vraag en antwoord een soort wedstrijd tussen de hoofdfiguren. Die manier was ook in soortgelijke literatuur in andere culturen een effectieve manier om kennis over te dragen – de skalden kenden die liederen van buiten en waren dan de 'leraren'.

Een tweede groep godenliederen zijn spreuken-gedichten. Daarin worden vooral gedragsregels en levenswijsheden doorgegeven, mythologische aspecten zijn hier secundair.

Oorspronkelijk had de volgorde van de liederen een goed herkenbaar systeem. In het begin geeft de Voluspa een overzicht van de oorsprong tot de ondergang van de wereld, de goden en mensen. De navolgende liederen worden dan steeds gedetailleerder door specifieke onderwerpen te behandelen.

Heldenliederen

Met uitzondering van de Helge liederen staan bij de andere gedichten meest Germaanse helden centraal die ten tijde van de Grote Volksverhuizing op het Europese vasteland leefden. Vaak betreft het daarbij mensen die we ook uit de geschiedenis kennen. Zo is bv. 'Atli' de Hunnenkoning Etzel of Attila en Gunnar is de bourgondische koning Gundahar. We herkennen in een aantal gedichten ook het bekende Nibelungenlied. De liederen van de Edda zijn vermoedelijk de bron geweest voor dat oude Middelhoogduitse epische gedicht dat eigenlijk "Der Nibelunge Not" heet. Maar de dichter daarvan moet dan als voorbeeld wel een oudere uitgave hebben gehad van de Oudnoorse liederen, want de Codex Regius werd later opgeschreven dan de oudst bekende versie van het Nibelungenlied.

De hoofdmotieven van de heldenliederen hebben alle te maken met heldhaftigheid, sterven, moord en wraak, waarbij de helden vaak magische ondersteuning krijgen van zienersessen, voorspellende dromen, e.d.

Deze liederen zijn een logische voortzetting en uitbreiding van de godenliederen; de daar gepresenteerde gedragsregels en levenswijsheden worden hier d.m.v. menselijk handelen in de praktijk gebracht.

4. De Lieder van de Eddica minora

Behalve de gedichten die in de Lied-Edda staan, bestaan er nog meer dergelijke liederen uit dezelfde tijd. Dat toont o.a. een publicatie uit het begin van de 20e eeuw. In 1903 publiceerden de twee oudgermanisten (specialisten op het gebied

van de oude Germaanse literatuur) Andreas Heusler und Wilhelm Ranisch deels in het Duits een verzameling soortgelijke gedichten als die van de Edda uit de **Fornaldarsögur** en andere IJslandse prozawerken en dat ze de titel meegaven: *Eddica Minora*. Bij de 'Fornaldarsögur' gaat het om zgn. 'oertijd sagen' die zich afspelen in de tijd voordat IJsland werd gekoloniseerd. Deze sagen hebben een pseudo-historisch raamwerk en de erin voorkomende personen zijn ook geen historische figuren.

De liederen daarin stammen uit 13e eeuwse bronnen en zijn zowel qua techniek van het dichten als ook inhoudelijk gelijksoortig met de heldenliederen uit de Lied-Edda. Enige van deze gedichten zelf zijn waarschijnlijk nog enige eeuwen ouder. – zo zou de Biarkamál al in 1030 's morgens voor het begin van een veldslag zijn gezongen om de soldaten van het leger van Olaf de Heilige te wekken. Hoewel onze bronnen voor deze liederen van IJsland komen, bestaat er onenigheid over de oorspronkelijke herkomst van enige van de gedichten; Denemarken en Noorwegen worden hier genoemd.

De in de Eddica Minora opgenomen gedichten zijn:

1. Het lied van de Hunnenveldslag (Uit de Hervararsaga)
 2. Het Herworlied (Uit de Hervararsaga)
 3. De Biarkamál
 4. Het lied van Innsteinn (Uit de Hálfssaga)
 5. De Vikarsbálkr (Uit de Gautrekssaga)
 6. Het Hrókslied (Uit de Hálfssaga)
 7. De dodenzang van Hiálmar (Uit de Qrvar-Oddssaga en de Hervararsaga)
 8. Het lied van Hildibrand's dood (Uit de Ásmundarsaga kappabana)
 9. Het doodlied van Qrvar-Odds (Uit de Qrvar-Oddssaga)
 10. Het lied der Walkuren of Darraðarljóð (Lied van Dorrud) (Uit de Njálssaga)
 11. Kleinere fragmenten:
 - a. Uit 'Wraak van de zonen van Halfdan'
 - b. Uit 'Strijd op Sámsey'
 - c. Uit de saga van Heidrek
 - d. Uit een Starkadlied
 12. Orvar-Odd's wedstrijd der mannen (Uit de Qrvar-Oddssaga)
 13. Strijdgedicht van Utstein (Uit de Hálfssaga)
 14. Orvar-Oddr in Biálkaland (Uit de Qrvar-Oddssaga)
 15. Scheldpartij van Ketil en Grim
- Uit de Ketilssaga hængs en de Grímssaga loðinkinna
- a. Ketill en Gusir
 - b. Ketill en de heks
 - c. Ketill en Framarr
 - d. Grímr en de heksen

Slechts in de Duitstalige Edda-Vertaling van Felix Genzmer zijn deze gedichten allemaal opgenomen, enkele ervan zijn ook in het Nederlands vertaald.

5. Christelijke invloeden

Vanwege de tegenwoordig wijd verspreide opvatting dat de twee Edda's een belangrijke bron zijn voor informatie over het heidense geloof en mythologie van de Vikingen, is de vraag legitiem, in hoeverre die bronnen zijn beïnvloed door christelijke moraal, interpretaties, beoordelingen, e.d.

Tenminste deels zijn in de Edda's christelijke invloeden herkenbaar, zowel direct als ook indirect; in het tweede geval worden deze in woordkeuze en moraliserende tekstfragmenten vermoed. Zulke invloeden kunnen zelfs teruggaan tot in de tijd voordat op IJsland officieel het christendom werd ingevoerd. Dat hangt daarmee samen, dat de Scandinavische kolonisten niet alleen maar uit Noorwegen kwamen, maar ook uit Ierland. Al generaties lang woonden Noorse Scandinaviërs aan de Ierse kust. Deze kwamen met hun familie en de Iers-Keltische bedienden en slaven naar IJsland. Deze Kelten waren al gekerstend en brachten zowel christelijke als ook hun Keltische folklore mee. Of die Ierse Noren zelf ook al christelijk waren, weet men niet, het is zeker wel mogelijk. En de eerste 'officiële' kolonisten uit Noorwegen die ca. 870 naar IJsland kwamen, hadden ook Ierse slaven bij zich. In diezelfde vroege tijd schijnen er ook al christelijke priesters op IJsland te zijn geweest die daar met het aan het Iers ontleende Noordse woord '*papar*' aangeduid werden.

Directe en duidelijke christelijke invloeden zijn te vinden in de Proza-Edda. Dat wordt soms ontkend, maar dat komt waarschijnlijk omdat in meerdere Edda vertalingen die overeenkomstige tekstpassages zijn weggelaten. De proloog van de Proza-Edda begint met de woorden:

"De almachtige God schiep in het begin hemel en aarde en alles wat daartoe behoort en als laatste de twee

mensen Adam en Eva, van wie alle generaties afstammen. Hun nakomelingen vermeerderden zich en verspreidden zich over de hele wereld."

Zo gaat dat nog enige alinea's verder.

Hoofdstuk 1 van de Skáldskaparmál eindigt met enige 'wijze woorden', gericht aan jonge skalden:

Maar dit moet nog tegen de jonge dichters worden gezegd die ernaar streven de taal der dichtkunst te gebruiken en de woordenschat met de oude namen eigen maken, of zij, die ernaar streven om te begrijpen hoe in een gedicht de dingen worden uitgedrukt. Zij mogen dit boek voor hun kennis en ter vermaak gebruiken. Maar de overleveringen erin mogen niet worden vergeten en het mag niet als onjuist worden beschouwd om de oude kennings uit de dichtkunst te gebruiken die al bij de hoofdsalden in de smaak vielen. Christenen mogen echter niet aan heidense goden geloven en het waarheidsgehalte van deze verhalen niet anders te interpreteren dan hier aan het begin van dit boek wordt aangegeven.

Dat laatste, 'begin van dit boek' is dan juist deze proloog.

En nadat in de 2e helft van de Skáldskaparmál Christus al genoemd wordt in:

... die de hoogste gunst van de witte Christus ontving.

Gaat dat verder met de vraag:

Hoe dient men Christus te beschrijven.

Aansluitend wordt deze vraag daar dan uitvoerig beantwoord.

In veel, meest oudere, vertalingen van de Proza-Edda zijn deze tekstdelen niet te vinden, de vertalers laten ze meestal weg omdat ze die om uiteenlopende redenen niet relevant vinden. In de Nederlandstalige uitgave van Marcel Otten zijn ze echter opgenomen, evenals in de Engelstalige uitgave van Anthony Faulkes (ISBN 978-0-460-87616-2) en in de Duitse vertaling van Arnulf Krause komen ze eveneens voor.

Juist omdat deze 'christelijke' tekstfragmenten zo duidelijk gepresenteerd worden, kunnen ze echter ook goed onderscheiden worden van de heidense mythen. De Gylfaginning bevat geen direct aanwijsbare christelijke fragmenten. Het 'menselijk' gedrag en handelen van de goden in dat hoofdstuk kan echter te maken hebben met de christelijke zienswijze destijds de heidense goden als mensen te beschrijven – als prehistorische voorouders. Dat was echter geen 'uitvinding' van Snorri Sturluson. Die opvatting is ook al in oudere werken te vinden, zoals bv. in 'het Boek der IJslanders' (Íslendingabók) door Ari Thorgilsson, een boekwerkje over de vroegste geschiedenis van IJsland, dat ongeveer 90 jaar voor de Proza-Edda het daglicht zag. Aan het einde geeft de schrijver een overzicht van de stamboom van het geslacht der Ynglings, waarin hij als eerste voorouders enige namen van goden noemt. Het begint met:

1. Yngvi, koning der Turken. 2. Njord, koning der Zweden. 3 Freyr ...

Zulke geleerde opvattingen als deze vermenschlijking der goden behoorde tot Snorri's opvoeding. Die zienswijze om de oude goden als mensen uit de voortijd te zien werd echter niet gedeeld door de IJslanders die heidenen waren. Die vereerden hun goden daar ook in 'tempels'. Dat is duidelijk op te maken uit de Kristni Saga, het verhaal van de kerstening, waarschijnlijk geschreven in het eerste kwart van de 13e eeuw. Daarin staat o.a. de volgende passage:

Koning Olaf zond Stefnir naar IJsland om daar het evangelie te prediken, toen deze de eerste keer in de zomer naar Noorwegen kwam. Maar toen hij in IJsland aankwam, werd hij daar onvriendelijk ontvangen, het ergst door zijn eigen verwanten. Dat kwam, omdat alle mensen in dat land heidenen waren. En hij reisde moedig naar het noorden en het zuiden en onderrichtte de mensen in het ware geloof. Deze waren echter niet onder de indruk van zijn beleringen. En toen hij inzag, dat hij geen vorderingen maakte, begon hij tempels en heilige plaatsen te vernielen en beelden van de afgoden in stukken te breken.

Voor de voorouderverering hadden de vereerders van de oude goden zeker geen tempels en standbeelden neergezet.

Bij de Lied-Edda zijn eventuele christelijke invloeden veel moeilijker aan te tonen. Omdat deze daar niet expliciet geschreven staan, wordt er geprobeerd aan bepaalde gedeelten een christelijke oorsprong toe te schrijven. Deze pogingen zijn echter allemaal omstreden. Dat geldt zowel voor de zienswijze om Odin die zichzelf aan een boom hing te vergelijken met Jezus aan het kruis, als ook met het zien van een samenhang tussen Ragnarok (de ondergang van de goden en de wereld) met het Laatste Oordeel. Voor beide Noordse mythen bestaan er andere, begrijpelijke en wellicht meer voor de hand liggende verklaringen die in prehistorische tijd kunnen worden gesitueerd. Bij enige heldenliederen wordt er echter, mogelijk terecht, een christelijk aandoende moraal verondersteld.

6. Aanvechtbare gedeelten

Proza-Edda

Hier is eigenlijk alleen de proloog wat omstreden – een kleine minderheid meent, dat het niet door Snorri Sturluson zou zijn geschreven. Die minderheid betreft niet alleen, maar wel voornamelijk oudere wetenschappers. Tegenwoordig wordt die twijfel met grote meerderheid als onwaarschijnlijk teruggewezen. Een wijd verspreide actuele zienswijze is, dat Sturluson deze proloog juist bewust wilde.

In deze proloog wordt het ontstaan van de opvattingen over de heidense goden wordt verklaard door middel van een

mythische opkomst van historische figuren, met andere woorden, de heidense goden die zich voordoen in het volgende deel, de Gylfaginning voorkomen, worden voorgesteld als menselijke adel. Deze 'humanisering' zou, zo luidt een ietwat obscure theorie, kritiek voorkomen van de leiders van de christelijke geestelijkheid en dus Snorri Sturluson een veilig kader bieden voor de vertellingen over de goden.

Het is goed mogelijk, dat hij, als overtuigd christen, er ook werkelijk van overtuigd was, dat de goden uit zijn vertellingen prehistorische voorouders waren. Die opvatting was overigens geen typisch IJslandse zienswijze. Al eeuwen tevoren is soortgelijks te bespeuren bij de Angelsaksen, waar koningshuizen de namen van goden in hun stamboom voerden.

In het tweede deel van de proloog wordt de destijds bekende wereld kort beschreven. Nederland, België en Duitsland behoren tot het gedeelte dat Europa of 'Enea' wordt genoemd. In deze laatstgenoemde naam is een duidelijke verwijzing naar de Trojaanse held Aeneas te herkennen. Deze vluchtte uit Troje naar het westen, naar Italië en werd in het historische denken van de Middeleeuwen als stamvader van de heersers van Rome gezien. Zelfs voor de Duitse keizers (van het Heilige Roomse rijk) werd Aeneas als voorouder gezien.

Al in de 7e eeuw werd in de 'Fredegar kroniek' de Trojaanse afkomst van de Franken 'bewezen' en Geoffrey van Monmouth (ca. 1100 – ca. 1154) zag Aeneas als de stamvader der Britten. De bron voor Monmouth was waarschijnlijk de 'HISTORIUM BRITTONUM', een werk dat in ca. 825 door de Engelse geleerde Nennius werd geschreven. Daarin staat o.a. (vertaald):

Na de Trojaanse Oorlog kwam Aeneas met zijn zoon naar Italië. Nadat hij daar Turnus versloeg, trouwde hij met Lavinia, de dochter van koning Latinus, de zoon van Faunus, zoon van Picus, zoon van Saturnus. [...] En Lavinius schonk hem een zoon, die Silvius (Ascanius) heette [...] Silvius trouwde en bij de geboorte van hun zoon Brutus stierf de moeder [...] Hij (Brutus) werd uit Italië verbannen [...] hij kwam naar dit eiland dat hij Britannia noemde, hij bleef daar en zijn nakomelingen bevolkten het tot in de huidige tijd.

In de visie van de middeleeuwse historici lag Troje in het zuiden van het 'werelddeel' ten oosten van Europa dat ze Azië noemden. Aeneas en zijn volgelingen, en hun nakomelingen stamden dus uit 'Azenland'.

In het derde gedeelte van deze proloog worden dan ook dienovereenkomstig namen van Noordse goden als Trojaanse adel gezien. Trór (Thor) is in die zienswijze de kleinzoon van de Trojaanse koning Priamus.

Sturluson was blijkbaar onderwezen in de geschiedenis van Europa zoals men die destijds zag en hij verbond de namen die hij kende uit de 'Noordse prehistorie' met die geschiedenis.

Lied-Edda

Meerdere delen uit bovenstaande lijst van de Lied-Edda zijn omstreden en worden, bv. vanwege hun laat 'terugvinden' of door afwijkende dichttechniek door meerdere deskundigen niet tot de Edda gerekend. Anderen verklaren de argumenten daarvoor weer als ongegrond of zelfs onjuist.

Hrafnagaldr Óðins (Odin's raventover)

Dit gedicht werd in de 2e helft van de 17e eeuw gevonden. Hoewel het in het algemeen wel tot de oude Noordse poëzie wordt gerekend, is het in bijna geen enkele Edda vertaling opgenomen. De meningen van de onderzoekers voor wat betreft de datering en herkomst verschillen van elkaar. Sommigen argumenteerden, dat het uit het tijdperk van de Renaissance stamt, en daarvan uit de tijd na de middeleeuwen – de vondst van de Codex Regius zou de drijfveer geweest zijn om dit gedicht te schrijven.

Anderen weer meenden te kunnen bewijzen, dat het uit de 14e eeuw, mogelijk zelfs uit de 13e zou kunnen stammen. Inmiddels is het na diepgaand onderzoek geaccepteerd, dat het inderdaad tijdens of na de Renaissance tijd werd geschreven – de tijd waarin groot interesse ontstond in de klassieke oudheid en de daarbij behorende talen, het Grieks en Latijn. Een van de duidelijkste indicaties voor die latere datering is het gebruik van een Griekse uitdrukking in het Oudnoors:

'*nótt skal nema nýræða til*': De nacht zal je op nieuwe gedachten brengen, of verkort: er een nachtje over slapen. Deze uitdrukking wordt niet tot het Oudnoors gerekend uit de tijd dat het nog als levende taal werd gesproken en geschreven. Oudere vertalingen van de Lied-Edda hebben dit lied nog opgenomen, nieuwere niet meer.

Svipdagsmál (Lied van Svipdag)

De twee gedichten Grógaldr (Het opwekken van Groa) en Fjölsvinnsmál (Het lied van Fjolsvin) werden in de 17e eeuw gevonden. Omdat het tweede lied inhoudelijk een voortzetting is van het eerste, werden ze samengebracht onder de titel Svipdagsmál (Het lied van Svipdag). Er bestaat geen eenstemmigheid over de leeftijd ervan, zowel de 13/14 eeuw als ook de 15e/16e eeuw worden als oorsprong gehandeld. De tendens gaat tegenwoordig naar eerstgenoemde tijd en ze zijn dan ook in de meeste Edda vertalingen opgenomen. In de Nederlandse vertaling van Jan de Vries komen ze ook voor.

Alvíssmál (Het lied van Alvis)

Bij dit lied is niet het tijdstip van oorsprong het probleem, daarvoor worden zowel de 9e als ook de 12e eeuw aangegeven. Beide tijdstippen zijn in elk geval vroeg genoeg om tot de Oudnoorse 'eddische' gedichten te horen. Het

lied is problematisch omdat veelal wordt aangenomen, dat het is 'gefantaseerd' – hierover lijkt een brede consensus te bestaan. De onbekende dichter zou het dan 'uit z'n duim hebben gezogen', m.a.w., het betreft dan niet een op rijm gezette bestaande Oudnoorse mythe. Ook wordt vermoed, dat de dichter de Vafþrúðnismál (Het lied van Wafthrudnir) als bron voor zijn creativiteit gebruikte.

Sólarlióð (Het zonneliéd)

Het IJslandse 'lied van de zon' is een Oudnoors gedicht dat rond 1200 werd geschreven. De traditionele metrische stijl der skalden die de Lied-Edda karakteriseert, is hier duidelijk terug te vinden. Het is echter geen gedicht dat berust op een oude heidense mythe, de inhoud is christelijk en de moraal ervan eveneens. Er wordt veel over de God van de christenen geschreven en het presenteert christelijke waarden en normen uit die tijd. In meerdere gevallen gaat dat zelfs op kosten van de goden uit de oude mythen. Voor het gebruik van namen en uitdrukkingen uit de heidense mythologie was waarschijnlijk bewust gekozen als een soort overbrugging om het voor de mensen destijds op IJsland goed begrijpelijk te maken, een vermenging van inheemse en christelijke concepten met een christelijke visie past ook in die tijd.

Enige voorbeelden zijn:

Couplet 25: Bid tot God's heilige Disir

(De Disen zijn hier mogelijk als engelen bedoeld)

Couplet 51: Negen dagen lang zat ik op de stoel der Nornen,

Couplet 56: De Zonen des Lichts [...] dronken klare mede

Couplet 79: De runen erop waren geritst door de negen dochters van Njord

Omdat in de Proza- en Lied-Edda Njord geen negen dochters heeft, maar Aegir wel, kan het zijn, dat de dichter deze bedoelde. Dat die negen vrouwen van de zee ook runenkundig waren is dan wel een nieuwe mededeling. Maar er bestaan nog andere theorieën over dit couplet.

De heidense goden komen er in dit gedicht niet goed vanaf, hun negatieve presentatie blijkt o.a. uit couplet 77, waarin Frigg wordt beschreven als een vrouw die op een schip rondvaart, verslaafd op zoek naar wellustig vermaak.

Zoals het geval is met die gedichten van de Lied-Edda werd ook dit Zonneliéd opgeschreven in een tijd dat IJsland al zo'n 200 jaar lang was gekerstend. Daarom is het ook niet vreemd dat in die tijd ook liederen zoals dit Sólarlióð ontstonden, die zich voor wat betreft de dichttechniek en deels inhoudelijk bij de andere liederen aansloten en daarop met christelijke inhouden voortbouwden. Dit gedicht is dan ook niet het enige in dit opzicht.

Een Duitse vertaling is in de oude Edda uitgaven van Karl Simrock opgenomen, een Engelse vertaling staat bij de leestips aan het einde van dit epistel.

Darraðarljóð (Dörruðs Lied)

Dit lied, dat ook bekend werd onder de naam 'Walkurenlied' komt in geen van de manuscripten voor waarop de edities van de Edda's berusten. Het gedicht is overgeleverd als een deel van de Saga van Njal; deze saga stamt waarschijnlijk uit het einde van de 13e eeuw. Het gedicht zelf wordt geacht uit de 11e eeuw te stammen, de naam van de dichter is onbekend. Als Eddaliéd wordt het breed afgewezen, een kleine minderheid ziet dat echter anders.

Een Nederlandse vertaling van het gedicht staat in 'De saga van Njal' door Marcel Otten (ISBN: 9789026316036), twee Engelse vertalingen staan bij de leestips achterin.

7. Beschikbare Edda vertalingen

In het algemeen kunnen vertalingen van de Edda's uit de 19e en het begin van de 20e eeuw niet worden aangeraden. De ontwikkeling van de Scandinavistiek heeft zich daarvoor sedertdien teveel verder ontwikkeld en te zeer is ook de ontraadseling van de Oudnoorse poëzie vooruitgegaan. Bovendien hebben het Nederlands, Duits en Engels zich ook sterk veranderd – een vertaling in archaïsche taal is tegenwoordig voor veel mensen moeilijk te volgen en men wil toch niet graag een Edda vertaling lezen met een taalgebruik, waarvan veel woorden en uitdrukkingen in een woordenboek moeten worden nageslagen. Bovendien hebben ook christelijke en/of politieke opvattingen van vertalers vaak hun stempel op dergelijke oude vertalingen gedrukt.

Vanuit huidig gezichtspunt kan de Duitse vertaling van Jacob Schimmelmänn uit 1777 alleen maar anekdotisch zijn, waarbij bij het lezen ook enige hilariteit zal optreden. De vertaler heeft heel erg z'n best gedaan om het heidendom dat de eddische poëzie uitstraalt te ontcrachten en als christelijk te zien. Hij heeft het in de titel van zijn uitgave niet over de goden van de Vikingen of Germanen, maar over de 'Geheime Godenleer der oudste Hyperboreërs ...'.

In het voorwoord legt Schimmelmänn een verbinding tussen de God der christenen en de Noordse goden Tyr en Thor door zijn lezers erop te wijzen, dat ze toch moeten bedenken, dat "Thür und Thor" (deur en poort) de middelen zijn waardoor men gaat wanneer men een kerk binnengaat. Hij ziet zich daarbij gesteund door een passage uit een Duitse Bijbelvertaling uit zijn tijd, waarin in het boek Johannes 10 geschreven staat:

Ich bin die Thür und das Thor! Wer durch mich ingeht wird Weide finden und seelig werden!

(Ik ben de deur en de poort. Wie door mij naar binnen gaat, zal worden gevoed en zalig worden)

Schimmelmänn gaat navenant en onverstoort verder. Al in het eerste couplet van de Voluspa, waar de derde regel in

de vertaling van Marcel Otten luidt:

Zoals Walvader wil, zal ik allen verhalen,
vertaalt Schimmelmann het met
Ich will die Thaten Gottes erzählen.
(Ik wil u vertellen over de daden Gods)

Bij de diverse vertalingen van de Edda's liggen de prioriteiten vaak verschillend. Waar de één probeert de volgorde van de liederen aan te houden, zoals deze in de Codex Regius staan, ziet de ander redenen om daarvan juist af te wijken; sommigen proberen de Oudnoorse rijmvormen zo goed mogelijk te volgen, ook waar dat soms ten koste van de inhoud gaat, anderen leggen het hoofdaccent op een zo goed mogelijk te begrijpen tekst. De ene vertaler vindt het belangrijk om zo woordelijk mogelijk te vertalen, de ander meent met een vrijere interpretatie beter te kunnen bijdragen aan de leesbaarheid. En dan zal degene die meerdere vertalingen met elkaar vergelijkt bemerken, dat de liederen niet steeds evenveel coupletten hebben; dat komt enerzijds, omdat de ene vertaler meer gedeelten uit de oude documenten verwerkt dan een ander, anderzijds ook, omdat een vertaler gewoon delen weglaat die hij als oninteressant of zelfs saai voor de lezer beschouwt.

Frans Berding

De Edda. Nederlandsche bewerking van Frans Berding, 1911.

De titel van deze uitgave is wellicht wat verwarrend, want dit werk bevat alleen de Lied-Edda.

Van een echte vertaling kan hier geen sprake zijn, zelfs niet van een 'vrije vertaling'. Berding vertelt de liederen na, grotendeels in prozavorm. Vergelijken met de Oudnoorse gedichten is daarom ook niet mogelijk en evenmin met andere vertaalde Lied-Edda's.

De godenliederen zijn praktisch allemaal present, van de heldenliederen ontbreekt er zo het een en ander. Van een volledige uitgave kan hier daarom ook niet worden gesproken.

Het boek is aantrekkelijk en rijk geïllustreerd.

De vertaling van verschillende namen is lang niet altijd begrijpelijk en kan vaak ook als onjuist worden gezien. Zo staat er bv. in couplet 34 van het 'lied van Skirnir' (Skírnismál) in het Oudnoors:

Heyri jöttnar,
heyri hrímþursar,
synir Suttungs,

Berding vertaalt dat als:

Hoort het, Vraten,
gij winterreuzen, hoort,
zonen van Zwelger

Het Oudnoorse 'jöttnar', meervoud van 'Jötun', wordt correcter vertaald als 'reuzen'. Bij 'hrímþursar' is hij er al dichterbij, maar juist is 'vorstreuzen' of 'rijpreuzen'. De vertaling van 'Suttung' (de vorstreus van wie Odin de mede stal) als 'zwelger' is waarschijnlijk onjuist. De betekenis is onzeker, maar als vertalingen worden gegeven 'drank' (Oudnoors: subþungr) en 'snelle beweger' (gebaseerd op het Noorse 'sutta').

In het 'lied van Rig' (Rígsþula of Rígs mál) begint Berding met:

Helderwit, een van de Asen, ging een verre reis ondernemen. Hij had echter een anderen naam aangenomen, en noemde zich Oerman.

Helderwit is hier de onjuiste vertaling van 'Heimdall', en Oerman van 'Rig'. De laatstgenoemde naam komt waarschijnlijk van 'ri' en 'rig' en dat betekent 'koning'. De etymologie van de naam Heimdall is onzeker, als betekenis wordt vermoed: 'hij, die de wereld licht geeft'. In plaats van de naam te vertalen interpreteert Berding hier op grond van een beschrijving van Heimdall in 'het lied van Thrym' (Þrymskviða), waar in couplet 15 in de diverse vertalingen wordt gesproken over 'de helder-witte god', 'de blankste van alle goden', 'de helderste onder de Azen', e.d.

Dat zijn slechts twee voorbeelden van veel meer kritiekpunten.

De poging om veel Noordse namen om te zetten in Nederlandse is op zich geen verwerpelijk idee, maar wie zich wat grondiger met de Lied-Edda bezig wil houden wordt daardoor voor problemen gesteld, zeker wanneer gewoon een naam wordt bedacht die op een beschrijving baseert en niet op een vertaling. Bovendien komen veel namen daardoor nogal 'kinderlijk' over en voor kinderen was deze uitgave niet bedoeld.

Resumé: Afgezien van de onjuistheden in deze zeker niet complete uitgave biedt Berding wel een heel goed leesbare en begrijpelijke presentatie van de Lied-Edda. Omdat hij navertelt in proza, is hij niet gebonden aan de beperkingen die de dichtvorm heeft, o.a. de concentratie van informatie in één couplet. Degene die deze uitgave, inmiddels kosteloos als computerbestand (bij de links aan het einde) eerst leest, kan het daarna wellicht wat gemakkelijker hebben een andere uitgave in dichtvorm te lezen en te begrijpen.

Het boek is leuk om es te lezen, voor een meer serieuze verdieping in de Edda, en in het algemeen de Oudnoorse

mythologie is dit boek geheel ongeschikt.

Jan de Vries

Edda. Goden en heldenliederen uit de Germaanse Oudheid.

De eerste druk verscheen in 1938. De voorliggende uitgave is de 10e druk, in een herziene uitgave door Aleid Boon-de Vries en prof. dr. J.A. Huisman.

Zoals de titel het al aangeeft, betreft het bij dit boek alleen de Lied-Edda.

Sedert de eerste uitgave is men tot op dit moment gekomen tot de 12e oplage en er is veel herzien, regels van strofen zijn ingekort en wat ouderwets aandoende woorden zijn vervangen door modernere. Dat maakt het misschien iets gemakkelijker te lezen, maar iets van de charme is daardoor verloren gegaan.

De Vries zelf heeft geprobeerd de Oudnoorse rijmvorm zo goed mogelijk te behouden. Dat lukte weliswaar niet steeds even goed, maar de door hem op die wijze vertaalde strofen lezen aangenaam en zijn ook heel geschikt om ze voor te dragen. In de laatste herziene uitgaven is ook daarvan wat verloren gegaan, weliswaar ten gunste van een betere leesbaarheid.

De Oudnoorse namen zijn weliswaar enigszins vernederlandst, maar desondanks duidelijk als 'Nooruropees' te herkennen; Vafprúðnir wordt 'Wafthrudnir, e.d. Het behoud ervan maakt dit boek ook nuttig als naslagwerk wanneer dergelijke 'Noordse' namen in andere literatuur opduiken. Dat naslaan is echter moeizaam, want het boek heeft geen index of register. De korte verklarende woordenlijst achterin heeft slechts een heel beperkt nut.

In de voorliggende uitgaven is op drie plaatsen gegroepeerd door de 'herzieners' een serie foto's opgenomen, dit had beter achterwege kunnen blijven, bij een aantal ervan lijkt het zelfs tamelijk misplaatst; wat de foto van de runenfibel die bij het Zuidduitse Norderdorf werd gevonden en waarschijnlijk uit het einde van de 7e eeuw stamt, te maken heeft met de Lied-Edda is geheel onduidelijk en dat geldt ook voor de foto's van houtsnijwerk op stafkerken in Noorwegen. De Vries volgt meerdere andere vertalers in het buitenland door bepaalde strofen helemaal weg te laten; zo ontbreken bij hem in de Voluspa de coupletten die gaan over de schepping van de dwergen, die vooral veel dwergennamen bevatten. Ook in het gedicht Grímnismál laat de Vries soortgelijke strofen weg; na het 26e couplet volgen in het origineel twee strofen waarin de namen van mythische rivieren worden opgesomd, deze ontbreken hier eveneens. Zo zijn er nog enige liederen die in deze vertaling worden 'gekort'. Verder heeft de Vries bij enige liederen enige strofen een andere plaats in het gedicht gegeven omdat hij van mening was, dat dit beter paste en tot een beter begrip zou voeren. Daarmee wijkt hij bv. af van de Codex Regius, hetgeen zeker niet bij eenieder in de smaak valt.

Resumé: Afgezien van enige op het eerste oog wat onbegrijpelijke woorden, laat dit boek zich prettig lezen, het gevolgde rijm-systeem is zelfs na enige tijd lezen wat 'trance' opwekkend – op zich een hele kunst voor zo'n stuk oude literatuur. Ondanks de inhoudelijke kritiek die men zeker op een aantal aspecten kan hebben, brengt dit boek op aangename wijze de Noordse mythen uit de tijd van de Vikingen tot leven. Het ontbreken van een index is heel jammer, in dit tijdperk van de online zoekmachines kan gelukkig in de meeste gevallen snel de gezochte informatie bij een bepaalde naam worden gevonden. Dat zou echter niet moeten.

Marcel Otten

1. Snorri Sturluson Edda.

De voorliggende uitgave is de 3e druk uit 2012.

De titel maakt al duidelijk, dat het hier om de Proza-Edda gaat. Dit is ook de enige Nederlandse vertaling van dit werk. Otten onderscheidt zich, samen met de Engelse vertaling van Anthony Faulkes, daardoor, dat hij bijna de complete Edda van Snorri Sturluson vertaalt, ook delen die de meeste andere vertalers als 'onvertaalbaar' of 'oninteressant' zien en daarom weglaten. Het boek omvat van de Edda van Snorri Sturluson de proloog, de Gylfaginning, de Skáldskaparmál en het Háttatal. De Skáldatal ontbreekt.

Niet tot deze Edda behorend maar wel in dit boek opgenomen is een fragment van de Saga van de Ynglingen, een hoofdstuk uit de Heimskringla (Kroniek van de koningen van Noorwegen). Het hoort weliswaar tot de Oudnoorse literatuur, maar heeft in een Edda uitgave eigenlijk niets te zoeken.

Marcel Otten begint al direct goed met een uitvoerige inleiding en eindigt met een prima index, iets wat helaas bij de meeste vertalingen ontbreekt. Dat vergemakkelijkt bv. het opzoeken van namen in hoge mate.

Daartussenin als hoofdmoot de vertaalde Edda van Snorri Sturluson, een prestatie die de hoogste achting verdient, niet alleen omdat hij het moeizame werk aandurfde, maar vooral om de hoge kwaliteit ervan.

Aan de andere kant ontbreekt helaas een overzichtelijke indeling. Otten volgt daarmee weliswaar het Oudnoorse origineel, maar schuift daarmee wel een groep van zijn lezers een probleem in de schoenen; heel vaak wordt er aangemoedigd om meerdere Edda vertalingen te gebruiken omdat heel veel Oudnoorse woorden, uitdrukkingen en zegswijzen heel verschillend geïnterpreteerd en vertaald kunnen worden en de lezer dan die meerdere

vertaalmogelijkheden leert kennen. Het zou bv. in het geheel niet storend zijn geweest, wanneer de indeling van de Engelse vertaling van Arthur Gilchrist Brodeur of van de Duitse vertaling van Arnulf Krause was gebruikt. Dat hangt zeker ook nauw samen met de vraag welk publiek nu eigenlijk zo'n Edda leest.

Het boek biedt een gedegen vertaling in hedendaags taalgebruik. Desondanks wordt de argeloze lezer toch geregeld met onbegrijpelijke stukjes tekst geconfronteerd. Een voorbeeld daarvan is te vinden direct al op de eerste bladzijde van de Gylfaginning:

Op hun gat lieten ze glanzen, die verstandige mannen
onder een regen van stenen, de halbasten van Inslaper.

Hier ontbreekt een (verwijs op een) toelichting zoals die bv. in de Duitse uitgave van Arnulf Krause waar opheldering direct onder zulke regels staat.

De bezorgde mannen droegen glanzende schilden op hun rug
omdat ze met stenen werden beworpen.

Dergelijke klein gedrukte uitlegtekstjes direct onder zo'n poëtisch fragment zouden een aanwinst zijn geweest. Het gebruik van de hoofdletter bij het laatste woord 'Inslaper' wijst op een naam, maar men moet het lezen eerst onderbreken om achter in de index te ontdekken, dat ermee de slang *Sváfnir* word bedoeld.

Op zichzelf is het heel positief, dat achterin een uitvoerig hoofdstuk 'Noten' is opgenomen, waarin goede verklaringen bij namen, begrippen e.d. worden gegeven. Helaas is het praktische nut hiervan heel beperkt, want in de tekst van het boek staan geen verwijzingen naar deze noten; jammer, want dan zou de lezer bij bovengenoemd 'cryptisch' citaat de mogelijke betekenis achterin direct hebben kunnen naslaan bij die Noten. En hoe moet de lezer dan bv. weten dat bij het lezen van het woord 'Vuurgesel' op bladzijde 35 een toelichting staat op bladzijde 233? De redactie van de uitgeverij heeft hier geslapen.

De vertaling van veel namen is voor degenen die zich in meerdere opzichten met de Oudnoorse mythologie bezighouden ergerlijk. Het is bv. onduidelijk welke meerwaarde de vertaling van de naam van de vuurreus Surt (Surtr) in 'Zwart' heeft, behalve dat het 'zwart' of 'de Zwarte' betekent. Dezelfde vraag kan worden gesteld bij 'Dubbel' als vertaling voor de oerrens Ymir. Mundilfari, de vader van de godin 'Sól' (Zon) en de god 'Mani' (Maan) heet in dit boek 'Draaiend Wiel' – de Oudnoorse naam wordt gewoonlijk vertaald met 'hij, die zich op gezette tijden beweegt' maar in praktisch alle vertalingen wordt de naam gehandhaafd. Otten's vertaalde naam, en deze zeker niet alleen, geeft de indruk van een overbodigheid, het is nergens voor nodig, het is verwarrend en doet zelfs wat denken aan de vertalingen van Chinese of Japanse namen zoals Jadebloesem; dat heeft tenminste nog zin, wat veel van zulke namen zijn in de originele taal voor ons nauwelijks uitspreekbaar. Een vernederlandsing zoals bij Jan de Vries of een verengelsing zoals in verschillende Engelse vertalingen waar de Noordse namen herkenbaar blijven, zou een betere keus zijn geweest. Het is jammer, dat het 'lied van Swipdag' niet is opgenomen, ook wanneer Otten wellicht van mening is, dat het niet tot de Edda liederen behoort. Andere geleerden denken daar anders over. Zijn zienswijze had Otten dan in een toelichting kunnen geven en hij zou ermee in de zin van zijn eigen woorden hebben gehandeld die hij schrijft bij zijn kritiek op de vertaling van Jan de Vries: "Ik denk dat het nog altijd aan de lezer is om dit te beoordelen."

Resumé: Ondanks de kritiek op dit boek is het een echte aanrader voor iedereen die zich voor de Noordse mythen interesseert. Het is niet alleen de enige Nederlandstalige uitgave, maar ook nog es een hele goede. Er wordt vooral een publiek mee aangesproken dat zich wil informeren over de mythologie en dichtkunst der IJslanders uit de tijd der Vikingen, maar er zich daarna niet verder in wil verdiepen. Voor degenen, die zich om historische of andere redenen al in verdiepten of dat willen doen, is het boek wat problematisch; het vergelijken met andere Engelse of Duitse vertalingen gaat slechts moeizaam. Het alternatief, de kennis van het Oudnoors is slechts voor heel weinigen weggelegd.

2. Edda. De liederen uit de Codex Regius en verwante manuscripten.

De voorliggende uitgave is de tweede, geheel herziene druk uit 1998. Sindsdien zijn er al weer meerdere herdrukken geweest die mogelijk ook verbeteringen tonen, maar de bespreking hier berust op de uitgave van 1998.

Vergeleken met de voornoemde vertaling van Jan de Vries, die er vrij sterk op is gericht de Oudnoorse poëtische cadans te behouden, die het voordragen tot een bijna hypnotiserende aangelegenheid maakt, is de vertaling van Marcel Otten een heel stuk nuchterder en blijft ook veel dicht bij de woordelijke tekst van het Oudnoors, hetgeen uit wetenschappelijk oogpunt zeker veel beter te verantwoorden is. Otten blijft daarbij de dichtvorm wel trouw, maar af en toe lijkt het desondanks soms meer proza dan poëzie.

De strofen die de Vries weglaat, zijn hier wel opgenomen en waar de Vries redenen ziet om de volgorde van strofen en van hele gedichten van plaats te veranderen, blijft Otten trouw aan de indeling van de Codex Regius.

Na de liederen volgt een omvangrijk deel met aantekeningen voor elk lied waarin verantwoorde informatie wordt gegeven dat tot een beter begrip van de achtergronden leidt. De index aan het einde is een aangename verademing voor ieder die andere vertalingen van Edda's kent – bij verreweg de meeste ervan ontbreekt dat.

Toch kunnen ook in dit boek bij de vertaling vraagtekens worden geplaatst. Een voorbeeld daarvan is couplet 8 van de Voluspa begint in het Oudnoors met:

Teflðo itvni teítir voro (Codex regius), of
Tefldu itvni teítir uorv (Hauksbók), of

in de meest gebruikte vorm een combinatie daarvan:

Teflðu í túni teitir váru

Otten vertaalt hier:

In de wei speelden ze schaak

Het eerste Oudnoorse woord betekent hoogstwaarschijnlijk 'bordspel'.

Of dat spel nu inderdaad 'schaken' was zoals wij dat kennen mag worden betwijfeld, welk spel het nu precies was, weten we niet. Bij een heel anders gesprek in het internet dat ging over de geschiedenis van ons schaakspel, werd naar voren gebracht, dat in de Edda staat, dat de Vikingen al schaakten - die 'kennis berustte op Marcel Otten's vrije interpretatie van dat bordspel. Dat veroorzaakte daar veel hoongelach.

Grappig is uit strofe 1 van de Lokasenna Ottens uitdrukking 'bierblabla' waar andere vertalingen meer prozaïsch 'biergesprek' schrijven. Daarentegen kan de eerste regel van strofe 59 uit hetzelfde gedicht tot verwarring leiden, omdat met Otten's vertaling 'perverse trut' Loki wordt bedoeld. Een uitdrukking zoals bv. 'verwijfd' of 'onmannelijk' zou duidelijker zijn geweest.

De geuite klacht bij Otten's vertaling van namen van zijn Proza-Edda Edda kan hier bij de Godenliederen worden herhaald. Één van de vele voorbeelden hiervan betreft strofe 19 van de Grímnismál: de namen van Odin's twee raven worden vertaald als: 'Zin' en 'Verstand'. De eigenlijke namen 'Hugin' en 'Munin' zijn echter tot ver buiten de Edda bekend, men kent ze zelfs vaak zonder nu precies te weten waar ze 'thuis horen'. Men moet nu eerst de index achterin het boek raadplegen om te weten te komen dat met Otten's vertaling deze twee bekende namen bedoeld worden. Daarbij komt, dat de meest gangbare vertaling van de twee namen 'de gedachte' en 'de herinnering' is. Waarom Marcel Otten zijn vertaling beter vindt, wordt niet duidelijk.

Het is te prijzen, dat Otten bij het gedicht over Balder's droom (baldrs draumar) ook die oude titel en de inhoud ervan aanhoudt zoals die in het overleverde document de Codex Arnarnagnæanus staat, en niet de titel en de extra strofen opneemt, die gevonden werden in het gedicht met verder dezelfde inhoud. Dat werd in de 17e eeuw gevonden met als titel 'Vegtamskviða' (Het lied van Wegtam) – die extra coupletten worden als een veel latere toevoeging geclassificeerd.

Resumé: Deze kwalitatief bijzonder goede vertaling van de Lied-Edda is een aanrader voor iedereen die is geïnteresseerd in de mythologie en godenwereld der Noord-Europese Germanen uit de Vikingentijd en/of in de sagen van de helden uit eeuwen daarvoor op het Europese vasteland. Samen met de toelichtingen en de index vormt het boek een afgerond geheel. Ook voor degenen, die het werk al in de vertaling van Berding of de Vries hebben is de aankoop van dit boek goed besteed geld.

8. Enige vertalingen in het Duits en Engels

Duits

Er zijn een flink aantal Duitse Edda vertalingen. Hoewel er recente, wetenschappelijk verantwoorde vertalingen bestaan, vindt de oude vertaling met heel wat manco's van Karl Simrock nog steeds de meeste aanhang; waarschijnlijk, omdat deze in oudere edities legaal kosteloos in het internet gedownload kan worden. Maar ook het barokke taalgebruik spreekt nog veel mensen aan.

Een soortgelijk artikel als dit, maar dan met een bespreking van alle Duitstalige Edda uitgaves kan bij mij (de auteur) worden opgevraagd.

Felix Genzmer

Die Edda. Götterdichtung, Spruchweisheit und Heldengesänge der Germanen.

Genzmer werkte tot aan zijn overlijden in 1959 aan de herziening en verbetering van zijn vertaling en voegde er ook meer aan toe. De voorliggende speciale editie van 1992 berust op de uitgave van 1981.

Het boek is een Lied-Edda met enige toevoegingen.

Doordat Genzmer in zijn vertaling zowel het oude stafrijm en metrum van de Oudnoorse gedichten als ook het gebruik van de kennings probeert te behouden, was hij gedwongen sterk te interpreteren. Daarom kan bij dit boek niet worden gesproken van een woordgetrouwe vertaling, een 'dichterlijk bewerkte vertaling' komt er veel dichterbij. Juist omdat hij zo'n sterk accent op het behoud van de dichtkunst der skalden legt, zijn de zinnen van de liederen vaak nogal gezwollen en bevatten veel pathos. Hij lijkt dat met opzet zo gedaan te hebben om d.m.v. een verheven (pseudo?) middeleeuws taalgebruik dicht bij de skaldentaal te blijven. Men hoeft zich hier dan ook niet te verbazen over hoogdravende Duitse uitdrukkingen zoals 'Lohe' (laaiende gloed), 'holde Maid' (schone maagd), 'hehre Recken' (eervolle krijger), e.d. Ook tegenwoordig nog wordt zulk barok taalgebruik in Duitsland geschat en wie daar aan een van de vele zgn.

'middeleeuwse markten' een bezoek brengt, zal zulk taalgebruik veelvuldig horen – Genzmer's boek wordt daarom nog steeds gewaardeerd.

Evenals Jan de Vries kiest Genzmer voor een eigen indeling van de liederen die hij beter passend vindt dan die uit de

oude documenten.

Een extra meerwaarde krijgt dit boek omdat het de liederen van de 'Eddica Minora' ook heeft opgenomen.

Resumé: Wie plezier heeft in de pseudo-middeleeuwse taal der Romantiek van bv. de componist Richard Wagner, die zal zeker genoeg aan dit boek hebben, het is ook heel geschikt om er dramatisch uit te declameren. Van een vloeiend leesbaar en zo correct mogelijk vertaald werk kan hier echter niet worden gesproken.

Twee andere Duitse vertalers die, evenals Marcel Otten zowel de Proza- als ook de Lied-Edda uitbrachten, zijn **Arthur Häny** en **Arnulf Krause**. Hun vertalingen zijn weliswaar excellent en heel verantwoord, ze zijn echter niet geheel compleet. Om bepaalde liederen of strofen te vergelijken met de Nederlandstalige uitgaven zijn ze heel geschikt, men kan dan zien welke eveneens goede vertaal-alternatieven er bestaan. Daarbij zijn de uitgaven van Arnulf Krause ook uitermate gunstig te krijgen.

De Duitstalige Proza-Edda van **Gustav Neckel en Felix Niedner** werd voor het eerst in 1925 uitgegeven en is sindsdien vele malen herzien en opnieuw uitgebracht. Het voorliggende exemplaar is de editie van 1966. Het boek bevat, behalve de gangbare gedeelten, ook het Skáldatal (register van Skalden) en het 'eerste grammaticale traktaat'. De Skáldskaparmal is helemaal compleet, dat betekent, dat ook de Thulur (Nafnapulur) erbij is, een in coupletten gezette lijst van namen die bedoeld is als hulp voor skalden bij het dichten. Het betreft namen van goden, reuzen, mensen, dieren, en wapens; omdat daarin ook veel Oudnoorse namen zijn vertaald, kan ook hier het vergelijken met Otten's Nederlandse namen 'interessant' zijn.

Engels

Ook in het Engels bestaan meerdere vertalingen van zowel de Proza- als de Lied-Edda. Heel populair is de vertaling van de Proza-Edda van Arthur Gilchrist Brodeur van 1916, die inmiddels kosteloos in het internet ter beschikking is. Hetzelfde geldt voor de Lied-Edda van Henry Adams Bellows.

Ook diverse andere oude vertalingen die tot in de vorige eeuwen teruggaan, zijn als computerbestand vrij verkrijgbaar. Op de correctheid van zulke oude vertalingen is zeker heel wat aan te merken, ze zijn dan ook alleen voor een verzamelaar zoals de schrijver van dit artikel er eentje is, interessant.

Maar wie van echt mooi poëtisch wat deftig ouder Engels houdt, kan de zeer incomplete Lied-Edda 'vertaling' van A.S. Cottle uit 1797 downloaden. Het is geen vertaling in de juiste betekenis van het woord; Cottle heeft er een Engelse dichtung van gemaakt. De link ervoor staat in het laatste gedeelte van deze bijdrage.

Andy Orchard

The Elder Edda: A Book of Viking Lore.

De voorliggende uitgave is die uit 2011.

Deze Lied-Edda is een vertaling in modern Engels. Dat maakt het zeker voor iemand, voor wie het Engels niet de moedertaal is, eenvoudiger te lezen dan de oudere uitgaven van bv. Henry Adams Bellows of Benjamin Thorpe. In tegenstelling tot Marcel Otten houdt Andy Orchard vast aan de Oudnoorse namen; deze zijn soms wel wat verengelst, maar de oorspronkelijke namen blijven goed herkenbaar. De vertaling is heel verantwoord; Orchard blijft dicht bij de oorspronkelijke tekst en interpreteert zo weinig mogelijk. Dat gaat dan wel ten koste van de dichtvormen van de skalden, maar het behoud daarvan is niet Orchard's primaire doel.

Er wordt in dit boek vastgehouden aan de liederen en volgorde van de Codex Regius, maar in een appendix volgen nog vier bekende liederen die niet in dat document staan: Rigspula (Rig's wenslijst), Baldrs draumar (Balder's droom), Hyndlulíð (Het Hyndlalied) en Gróttasöngur (Grotti's zang).

Na de liederen volgt een hoofdstuk met verklarende informatie bij elk lied en een praktische index van namen.

Wie Edda vertalingen wil vergelijken, tenslotte zijn er, zoals al eerder werd aangegeven, in het Oudnoors vaak meerdere mogelijkheden om een woord of zinsdeel te vertalen, die kan met dit boek zeker vooruit.

Anthony Faulkes

Snorri Sturluson Edda

De voorliggende herziene uitgave is van 1995.

Van Faulkes' vertaling van de Proza-Edda werden een aantal verschillende edities gepubliceerd. De voorliggende is daarvan de beste.

Qua omvang is dit boek goed vergelijkbaar met de uitgave van Marcel Otten. Het heeft echter niet die grote hoeveelheid 'noten', slechts een nieuw toegevoegd deel 'summaries' (samenvattingen) geeft in het kort wat verklarende informatie bij de verschillende delen van dit boek. De handige namen index ontbreekt gelukkig niet.

Van de verschillende Engelstalige uitgaves van de Proza-Edda is deze van Faulkes de meest complete en op de vertaling is ook weinig aan te merken.

Opvallend en aangenaam is de Hattatal; Faulkes citeert de Oudnoorse tekst en plaatst direct daaronder zijn vertaling ervan.

Dit zou een 'must' moeten zijn

Tor Åge Bringsværd

Het is gewoon heel erg jammer, dat de Edda vertelling van de bekende Scandinavische schrijver Tor Åge Bringsværd niet in het Nederlands werd vertaald. Naast het origineel in het Noors (Den enøyde – et forsøk på å gi en fri og selvstendig, men likevel tro gjengivelse av våre gamle norrøne myter vertaald: "De Eenogige -- een poging een vrije en zelfstandige, maar nochtans getrouwe weergave van onze oude noordse mythes te geven", bestaat er alleen een uitgave in het Duits onder de titel 'Die wilden Götter', vertaald: De wilde goden. De schrijver vertelt in proza de liederen na, maar blijft trouw aan de inhoud ervan.

Dit heerlijke, spannende boek brengt de Noordse mythologie met z'n vele goden, reuzen, dwergen en mensen echt tot leven - bij het lezen treur je mee bij droevige gedeelten, en vrolijke delen brengen je tot lachen. Alle ingrediënten van een spannende roman zijn aanwezig zoals magie, oorlog, liefde en verraad.

Eigenlijk zou iedereen, die wat meer wil weten over de sagen en godenwereld van de Vikingen allereerst dit zeer onderhoudende en humoristische boek moeten lezen - dat moedigt de interesse zeker aan en kan dan tot de aanschaf van een Lied-Edda leiden.

Een klein voorbeeldje eruit, een beetje vrij vertaald, mag e.e.a. Verduidelijken:

Loki, Frei, Thor en zijn stiefzoon Ull zijn op een morgen vertrokken om te gaan jagen. Onderweg hebben ze maar één gesprekstema en dat is de drukte die er de laatste tijd in Asgard heerst. De vier goden zijn ver naar het noorden gereden en zijn dan op het strand bij de zeearm aangekomen. De winter is al vroeg ingevallen en de Fjord is dichtgevroren. Zoals steeds is het Loki die een helder idee heeft. "Wanneer we niet eens meer in alle rust in onze eigen burcht kunnen feesten – hoe denken jullie erover om de zeereus Aegir erbij te betrekken? Misschien kunnen we hem ertoe brengen om voor alle Azen een groot feest te organiseren. Er wordt beweerd, dat niemand zulk lekker en sterk bier kan brouwen als hij en toevallig woont hij niet ver hier vandaan."

Thor bevalt dat idee maar dan ook helemaal niet. "De tijd, dat Azen en reuzen samen aan tafel zaten is allang voorbij", bromt hij. "En het is toch ook helemaal niet zeker of hij er wel toe te brengen is om ons allemaal uit te nodigen."

"Ach kom nou toch," lacht Loki en klopt hem op z'n rug. "Jij bent toch zeker sterk genoeg om hem duidelijk te maken, dat er voor hem niets anders overblijft!"

De vier goden springen van de ene ijsschots op de andere over de brede fjord. Maar in het midden is een hele grote opening. De zee rondom het eiland waar Aegir woont, vriest nooit dicht. Daarom wordt zijn woning ook wel es Onkoud genoemd, wat wel zal wijzen op een plaats waar het nooit vriest. Daar staan ze dan aan de rand van het ijs. Frei weet raad. Hij haalt iets kleins uit z'n zak dat eruit ziet als een notendop. Maar zodra hij het op het water zet begint het te groeien, wordt groter en groter tot het tenslotte een heus schip is geworden. Heel bewust had hij zijn Skidblad meegenomen, het magische voertuig dat altijd de wind in de zeilen heeft. Het is het voorwerp dat eens door de dwergen voor de Azen werd gemaakt. De vier gaan aan boord en varen naar het eiland van de zeereus. Nou moet je weten, dat Aegir echt een machtige trol is, zijn twee broers zijn de wind en het vuur. Omdat hij nooit een vijand van de goden was, ontvangt hij zijn vier gasten vriendelijk. Maar Ran, zijn vrouw, bekijkt hen met wantrouwige blikken. Iedereen kent haar en weet, hoe kwaadaardig en gevaarlijk ze is. Het is haar grootste vermaak om zeelieden in een groot net te vangen en ze dan in de diepte van de zee te trekken. Het echtpaar heeft negen dochters, elk van hen is een golf en ze zijn allemaal net zo mooi als hun moeder lelijk is. Het gerucht gaat zelfs, dat, toen de wereld noch jong en onschuldig was, Odin op één van hen verliefd was. En in een ander gerucht dat rond gaat, wordt verteld dat die twee zelfs ook een kind zouden hebben. Dat zou dan zijn zoon Heimdal zijn. Deze geheimzinnigste van de Azen vertelt af en toe: "Ik heb negen moeders, ik ben geboren uit negen zusters." Nou ja, hoe kan zoiets nou mogelijk zijn? Wie ter wereld kan er nou negen moeders hebben? Maar Aegir's dochters willen er niets over horen en ook Odin zwijgt erover. Dat is nou eenmaal zijn aard.

Aegir is helemaal niet blij met het voorstel om de Azen voor een feest uit te nodigen. "Het moet voor jullie toch helemaal geen probleem zijn om een betere gastheer te vinden", zegt hij. Maar de Azen blijven bij hun verzoek en tenslotte moet de trol wel toegeven; hij ziet heel goed, dat Thor al bijna met z'n geduld aan het einde is. Je kunt goed zien, hoe zijn wenkbrauwen zich dan dreigend samentrekken. "Nou goed, voor mijn part", zucht

Aegir, "maar onder één voorwaarde!" Het zal wel iets gemakkelijks zijn, denken de goden en ze knikken instemmend.

"Iedereen weet, dat, wanneer Thor dorst heeft, hij in z'n eentje zelfs de diepste bron leegdrinkt. Er is geen vat dat groot genoeg is om zijn dorst te lessen. Hoe moet ik jullie dan passend onthalen? Daarom heb ik een ketel of een kuip nodig, die zo reusachtig groot is, dat ik erin voor jullie feest zoveel bier kan brouwen dat er voor iedereen genoeg is. Nou, dat is toch niet teveel verlangd he!"

9. Vertaalproblematiek

Moeizaam zoeken

Het Oudnoors is al heel lang geen levende taal meer, en er zijn tegenwoordig daarom slechts heel weinig mensen die die taal kunnen lezen en enigszins begrijpen wat er wordt bedoeld. Speciaal de dichtkunst in die taal is voor wat het begrijpen ervan uiterst moeilijk. Daarom ook leunen degenen die zich voor de twee Edda's en andere Oudnoorse werken interesseren meestal uitsluitend op vertalingen. Gelukkig bestaan er van de meeste zulke werken vertalingen in meerdere moderne talen. Bij de bloemrijke dichterlijke taal van de skalden uit de Vikingentijd met z'n vele 'kennings' en de vaak extreem gecompliceerde zinnen is in heel veel gevallen een eenduidige vertaling onmogelijk. Daarom ook verschillen de vele vertalingen van hetzelfde materiaal op veel plaatsen van elkaar. Veel Oudnoorse begrippen hebben meer dan één betekenis, in de context van een zin kunnen vaak zelfs meerdere van die betekenissen van zo'n woord passen. De vertaler maakt dan de keuze die hem of haar het beste lijkt.

Soms is voor bepaalde Oudnoorse woorden in een zin niet direct een betekenis te vinden en dan moet er gezocht en geïnterpreteerd worden. Soms komt men er dan wel bevredigend uit, zoals in het volgende voorbeeld, soms ook blijft het bij een enigszins onderbouwd raden:

In de Thulur, (Nafnarþulur), de laatste sectie van de Skáldskaparmál in de Proza-Edda staat in de 3e strofe bij de lijst van Azen-godinnen in het Oudnoors:

Grét ok at Óði gull Freyja'

Daarin kunnen degenen, die enige kennis van de Noordse goden hebben, de godin Freyja en haar echtgenoot Odr herkennen. Bij even nazoeken in een Oudnoors woordenboek (online te raadplegen), kan worden ontdekt, dat 'gull' 'goud' betekent. Maar het eerste woordje 'Gret' komt niet zo voor in ter beschikking staande Oudnoorse woordenboeken. Dus moet er geïnterpreteerd worden. Waarschijnlijk heeft het iets te maken met 'huilen' of 'tranen', omdat in de Gylfaginning over Freyja staat, dat ze roodgouden tranen hilde om haar echtgenoot die op een lange reis is. Met die informatie kan 'Grét' in verbinding worden gebracht met het Oudnoorse werkwoord 'gráta', dat (hevig) huilen of schreien betekent. Grammaticaal zou dat passen in de

1e Persoon enkelvoud perfect indicatief actief

of de

3e Persoon enkelvoud perfect indicatief actief

Dan kan dat zinnetje worden vertaald als:

Gouden tranen om Odr hilde Freyja

Luid schreide Freyja gouden tranen om Odr

Freyja vergoot gouden tranen om Odr

Bittere tranen van goud weende Freyja om Odr

enz.

De vertaling is dan afhankelijk van de woordkeuze en intentie van de vertaler.

Aan de hand van een ander voorbeeldje kan worden getoond hoe moeilijk en tijdrovend de vertaling van zelfs enkele Oudnoorse woorden kan zijn. Daarvoor nemen we twee zinnetjes uit de IJslandse Hervarar saga, die in het Oudnoors luiden:

*Hitt hefir mæR ung í Munarvági
við sólarsetr segg at hjörðu.*

Dat kan worden vertaald als:

In Munarvag trof het meisje bij

zonsondergang een man bij zijn kudde.

Om tot zo'n vertaling te kunnen komen, kan het nodig zijn om eerst alle woorden van de zin taalkundig te bepalen:

Hitt - Deelwoord, accusatief enkelvoud onzijdig van <hitta (tt)> ontmoeting, vinden, ontmoeten = **trof**

hefir - Werkwoord, enkelvoud tegenwoordige tijd van <hafa, houden, accepteren, nemen - ...

MæR - Zelfstandig naamwoord, vrouwelijk, nominatief enkelvoud van <mæR> meisje, de ... maagd = **vrouw**

ung - Bijvoeglijk naamwoord; nominatief vrouwelijk enkelvoud van <ungr> jonge = **jonge**

í - Voorzetsel; <i> in, in, onder, boven, in, op = **in**

Munarvági - Eigennaam, mannelijk, datief enkelvoud <MunarvágR> Munarvag = **Munarvag**

vid - Voorzetsel, <við> bereiken om, tegen, met, op, aan, in ruil voor, door, (samen) met, in de buurt, bij = **bij**
sólarsetr - Substantiv, Neutrum; Akkusativ Singular <sólarsetr> Sonnenuntergang = **Sonnenuntergang**
segg - Zelfstandig naamwoord, onzijdig, accusatief enkelvoud <seggr> mens, held, krieger = **een man**
at - Voorzetsel; <at> op, naar, tegen, op, in, van, naar, van, over, volgens = **bij**
hjørðu - Zelfstandig naamwoord, vrouwelijk, datief enkelvoud <hjørð> kudde, troep = **(zijn) kudde**

Wanneer dan de woorden zo goed mogelijk grammaticaal zijn bepaald en zo ongeveer duidelijk is, wat er in het Oudnoors word bedoeld, dan moet er nog een begrijpelijke vertaalde zin van worden gemaakt. Heel vaak is er dan veel speelruimte voor eigen interpretaties. De zin zou daarom ook poëtisch zo kunnen worden geformuleerd:

Onder de gouden avondzon op Munarvag trof
de schone maagd de held in de nabijheid van een kudde.

De keuze van één woord uit meerdere die mogelijk zijn ligt natuurlijk bij de vertaler. Dat hangt samen met het primaire doel dat hij met zijn vertaling voor ogen heeft, zoals bv.:

- zo precies en getrouw mogelijk te vertalen.
- het unieke metrische systeem van de dichtkunst der skalden in de eigen taal om te zetten.
- de inhoud zo begrijpelijk mogelijk doorgeven.
- te vertalen in kunstzinnige, middeleeuws aandoende taal om daarmee de sfeer uit oude tijden te treffen.

Daarbij kan hij kiezen uit de aangeboden vertaalde begrippen uit woordenboeken en eigen kennis van het Oudnoors, maar hij kan ook een ander begrip kiezen dat hij mooier, dichterlijker vind en dat volgens hem toch ook zin en betekenis duidelijk maakt. Dat levert dan de vele heel verschillende vertalingen op en daarom raden 'insiders' ook vaak aan om meerdere Edda-vertalingen te raadplegen.

Vaak probeert een vertaler 'van meerdere walletjes te eten' door bv. meerdere van bovengenoemde punten in zijn vertaling te integreren – heel vaak moeten dan aan elk ervan concessies worden gedaan en een compromis is dan het resultaat en dat leidt dan vaak tot kritiek.

Desondanks blijven er ook bij de best mogelijke vertalingen uit het Oudnoors begripsproblemen – daarom heeft een goede Edda vertaling ook een hele reeks voetnoten en andere toelichtingen.

Namen van goden

Vaak worden in de tekst de namen van goden weggelaten, door het gebruik van een ander woord geïnterpreteerd of vertaald. Dat maakt het dan niet goed mogelijk om in de tekst of lied naar de naam van zo'n godheid te zoeken.

Een eerste voorbeeld betreft de azengodin **Vár, War, Wara**.

In de Gylfaginning uit de Proza-Edda worden o.a. de godinnen der Azen met enige kenmerken genoemd. Met behoud van haar naam staat daar:

De negende is Var. Ze luistert naar de eden van de mensen en de afspraken die mannen en vrouwen met elkaar maken; Deze heten eden van trouw. Ze bestraft degenen die ze breken.

In de reeds genoemde Thulur, dat deel uitmaakt van de Skálskaparmál, wordt deze godin genoemd in de lijst der Azinnen:

Hlin en Nanna,
Hnoss, Rind en Sjöfn,
Sol en Saga,
Sigyn en Vör.
Dan volgen **Var**, en Syn
...

Ook in de Thrymskvida, (Lied von Thrym), in de Lied-Edda komt deze godin voor. In dit lied wordt verhaald over de diefstal van de hamer van Thor en de list om deze terug te krijgen. In strofe 30 beveelt de reus Thrym dat de hamer bij de bruid op schoot moet worden gelegd en daarna wil hij dat de bruid en hijzelf in naam van de godin Var worden getrouwd. De Oudnoorse tekst luidt:

Þá kvað þat Þrymr,
þursa dróttinn:
"Berid inn hamar
brúði at vígja,
lekkið Mjöllni
í meýjar kné,
vígið okkr saman
Várar hendi."

Marcel Otten vertaalt dat met:

Toen sprak Heibel, de heerser der Trollen:
'Breng mij de moker om de bruid te zegenen,
leg Mjöllnir in de schoot van het meisje,

zegen uit naam van Trouw de band van ons beiden.'

En Jan de Vries:

Toen zei Thrym
de koning der thursen:
Breng mij de hamer
om de bruid te wijden,
leg dan Mjólnir
het meisje op schoot,
wijd ons huwelijk
met heilig woord!

Otten vertaalt de naam van de godin met Trouw. Dat is zijn interpretatie. De naam hangt waarschijnlijk samen met het Oudnoorse woord 'vārar' dat 'belofte', gelofte of eed betekent. Een vertaling in die richting was waarschijnlijk correcter geweest. Maar om hierin de godin Var te zoeken moet bij Otten eerst de index worden geraadpleegd die dan weer verwijst naar het hoofdstuk met de aantekeningen over het Lied van Thrym.

De Vries noemt helemaal geen naam, hij zinspeelt alleen maar in de richting van de naam van deze godin.

Wie de naam van de godin Vár kent of ergens leest, en er dan meer over wil weten, heeft niets aan de Vries' vertaling en bij Otten's vertaling komt men er wel, maar nogal op omslachtige wijze. Dan is het wel zo handig om een Duitse of Engelse uitgave te gebruiken waar de naam wel wordt gehandhaafd. Ook de zoekdiensten van het internet kunnen hier hulp bieden.

Een tweede voorbeeld betreft een strofe van de Voluspa uit de Lied-Edda. Bij de Vries is datt strofe 46, bij Otten 51.

Aan het begin ervan wordt de godin **Hlín** genoemd. In het Oudnoors:

Þá kómr Hlínar harmr annarr fram

De Vries vertaalt dat met:

En Frig moet lijden
haar tweede leed

En Otten:

Dan wacht de Hoedster een volgend onheil

Behalve in dit Eddalied komt Hlín ook voor in de Gylfaginning met als kenmerkende beschrijving:

De twaalfde Azin is Hlín. Het is haar taak om die mensen te behoeden die Frigg voor gevaren beschermd wil hebben.

En een derde maal wordt deze godin in de Thulur genoemd, in hetzelfde couplet dat bij de godin Vár werd geciteerd. De naam Hlín hangt waarschijnlijk samen met de Oudnoorse term 'hleinir', dat duidt op 'zich redden' of op 'toevlucht vinden'.

Hlín word dikwijls geïnterpreteerd als een bijnaam voor de godin Frigg. Als reden wordt daarvoor meestal aangegeven, dat het voor de hand ligt, dat speciaal Frigg een voorgevoel kan hebben, dat haar echtgenoot spoedig in de strijd zal vallen. Zo logisch als dat klinkt, is het echter niet. Juist voor haar beschermende taak is het minstens zo vanzelfsprekend, dat een gave van Hlín als zelfstandige godin het voorvoelen van gebeurtenissen is. Deze zienswijze wordt ondersteund door de opsomming en beschrijving van de Azinnen in de Gylfaginning, waar Frigg als eerste wordt genoemd en Hlín als twaalfde. Het is onlogisch om op de vraag welke Azinnen er zijn een godin tweemaal in die lijst van Snorri Sturluson op te nemen. De opvatting, dat Hlín juist niet Frigg is, ligt op grond van de bronnen eerder voor de hand.

De Vries vertaalt hier gewoon onjuist; in het Oudnoors staat er niet de naam Frigg. Otten vertaalt de naam weer en maakt er Hoedster van; achterin naslaan levert dan de naam Hlín op, maar ook hij meent dan, dat het een bijnaam voor Frigg is. Jammer, dat bij beide de andere voor de hand liggende mogelijkheid niet wordt genoemd.

10. Leestips

Enige werken die in bovenstaande tekst worden genoemd kunnen als PDF bestand worden gedownload. Het copyright op die werken is afgelopen, download is daarom legaal. Behalve op onderstaande links kunnen ze ook worden verkregen op websites zoals www.archive.org en via een online zoekmachine kunnen meer sites worden gevonden waar de bestanden hieronder ook deels worden aangeboden. Sommige bestanden zijn behoorlijk groot en het downloaden ervan kan dus wel even duren.

Eddica minora – de commentaren en toelichtingen zijn in het Duits, de gedichten zelf in het Oudnoors.

<http://www.boudicca.de/Eddas/Eddica-minora.pdf>

De Duitse Edda vertaling van **Jacob Schimmelman** uit 1777.

<http://www.boudicca.de/Eddas/Schimmelmann-Edda.pdf>

De incomplete, navertelde Lied-Edda van **Frans Berding**. Dit computerbestand bevat alleen de tekst.

http://www.boudicca.de/Eddas/Berding_Lied-Edda.pdf

De incomplete, navertelde Lied-Edda van **Frans Berding**. Dit computerbestand bevat een fotografische weergave van de pagina's van het geïllustreerde boek.

<http://www.boudicca.de/Eddas/Berding-Liededda.pdf>

De bekende broers **Jacob en Wilhelm Grimm** hebben zich ook met enige gedichten uit de Lied-Edda beziggehouden. De tekst van die liederen zelf is in het Oudnoors, de toelichting en commentaren zijn in het Duits.

http://www.boudicca.de/Eddas/Grimm-Lieder_der_alten_Edda.pdf

De Engelse vertaling van de Lied-Edda door **A.S. Cottle** uit 1797.

Op deze vertaling kan men veel kritiek hebben voor wat betreft de juistheid van de vertaling en de compleetheid. Cottle heeft dan ook niet echt vertaald, hij heeft het vrij in Engelse poëzie omgezet zoals de subtitel al aangeeft: "Translated into English verse". Deze Edda staat vooral bij deze links omdat het op zich prachtige oude Engelse lyrische poëzie is.

http://www.boudicca.de/Eddas/Cottle-Poetic_Edda.pdf

Het niet-eddische lied **Hrafnagaldur Oðins (Odin's ravenlover)** in het Oudnoors en Engels naast elkaar.

<http://www.boudicca.de/Eddas/Odins-raven-galdr.pdf>

Het niet-eddische, christelijke **Sólarljóð (Zonnelied)** in het Oudnoors en Engels naast elkaar in twee verschillende vertalingen.

http://www.boudicca.de/Eddas/Solarljod-The_Song_of_the_Sun.pdf

De Darraðarljóð (lied van Dorrud), dat ook onder de naam Walkurenlied bekend staat. Het is een Oudnoors skaldengedicht uit de 11e eeuw. De naam van de dichter is onbekend. Het bestand bevat twee Engelse vertalingen van dit lied, bij de eerste vertaling staat het Oudnoors ernaast.

<http://www.boudicca.de/Eddas/Darradarljod.pdf>

Wie zich voor de **kennigs der skalden** interesseert en het lezen van de Duitse taal beheerst zal met genoegen dit werk lezen: "Die Kenningar der Skalden - Ein Beitrag zur skaldischen Poetik" van Rudolf Meissner uit 1921. .

<http://www.boudicca.de/Eddas/kenningar.pdf>

Een ander werk van Snorri Sturluson is de **Heimskringla**, de kroniek van de koningen van Noorwegen uit ca. 1230. Het bevat verhalen en mythen rondom die koningen. Het bestand hier is een Engelse vertaling.

<http://www.boudicca.de/Eddas/Heimskringla-EN.pdf>

Hetzelfde werk in een Duitse vertaling in drie delen. Het werk is het oudere 'Gotische schrift' gedrukt.

http://www.boudicca.de/Eddas/Snorris_Koenigsbuch_1.pdf

http://www.boudicca.de/Eddas/Snorris_Koenigsbuch_2.pdf

http://www.boudicca.de/Eddas/Snorris_Koenigsbuch_3.pdf

Dit laatste bestand biedt een stuk oude IJslandse geschiedenis, o.a. de kerstening in het jaar 1000 en de tijd erna. Het Engelstalige werk biedt goede achtergrond informatie om Snorri Sturluson, zijn Proza Edda en ook de Lied-Edda iets beter te kunnen begrijpen binnen de cultuur van destijds.

http://www.boudicca.de/Eddas/The_Conversion_of_Iceland.pdf